

Zygmunt Sawicki
GIMNAZJUM GERTRUD VON LE FORT W OBERSTDORFIE

**MIEJSCE I ZNACZENIE PROGRAMÓW DYDAKTYCZNYCH
WYCHOWANIA FIZYCZNEGO W KSZTAŁCENIU
PSYCHOMOTORYCZNYM UCZNIÓW
LICEÓW OGÓLNOKSZAŁCĄCYCH BAWARII**

ABSTRACT

A role and importance of didactics of physical education in psychomotor education in high schools in Bavaria

The purpose of the present study was to show the importance of didactics of physical education in psychomotor education in the greatest German land – Bavaria.

The research method of this study was to analyze the literature of the Bavarian State Department of Education in Munich. In addition, 202 high school children (98 males and 104 females) from a small town and 204 high school children (101 males and 103 females) from a big town in Bavaria.

The study showed an important role of the didactics of physical education in Bavarian schools. It was confirmed by the students who indicated physical education as an important subject and one of their favourite.

Key words: didactics, school physical education, high school pupils, Bavaria

WPROWADZENIE

Geneza, cele i funkcje wychowania fizycznego w szkolnictwie niemieckim

Wychowanie fizyczne jako przedmiot szkolny zostało wprowadzone do obowiązkowego programu nauczania w szkolnictwie niemieckim w 1842 r. Zanim jednak to nastąpiło, wychowanie fizyczne było przedmiotem rozważań i dociekań teoretyczno-metodycznych już w okresie Odrodzenia – prądu kulturowego, który nie tylko przyczynił się do wielkiego rozkwitu literatury i sztuki, ale również poprzez idee humanistyczne skoncentrował swoją szczególną uwagę na propagowaniu potrzeby poznania ducha i ciała człowieka. Według Eichela [1], do najwybitniejszych humanistów wczesnego Renesansu propagujących kulturę fizyczną zaliczyć można prekursorów włoskich szkół wzorcowych w Ferrarze i Mantui – Guarina da Verona (1370–1461) oraz Vittorina da Veltre (1378–1446). Wprowadzili oni do szkół ćwiczenia gimnastyczne oraz zabawowe ele-

menty aktywności ruchowej jako środek wychowawczy, będący częścią składową ogólnego programu nauczania. Dużą rolę w zakresie teorii wychowania fizycznego odegrał, zdaniem Grössinga [2], inny humanista włoski – Hieronim Mercurialis (1530–1606), autor wydanego w 1569 r. dzieła *O sztuce gimnastycznej*, w którym dokonał opisu i podziału ćwiczeń gimnastycznych. Jako lekarz uważał, że podstawową funkcją wychowania fizycznego jest funkcja leczniczo-zdrowotna.

Fetz [3] wskazuje w twórczym dorobku z końca XVI w. włoskiego humanisty A. Tuccaro na akcentowanie głównie estetycznych wartości aktywności ruchowej, co znajduje potwierdzenie w propagowaniu ćwiczeń gimnastycznych, korzystnie wpływających na rozwój silnej i zgrabnej sylwetki ciała ludzkiego. Zarówno Tuccaro, jak i Mercurialis należą do pierwszych autorów europejskich zajmujących się teoretycznymi podstawami aktywności ruchowej.

Inicjatywa włoskich pedagogów stała się wzorem do naśladowania w innych kra-

jach europejskich, takich jak Niemcy, Szwajcaria, Belgia, Holandia, Francja, będących również pod wpływem idei humanistycznych okresu Odrodzenia. W Niemczech pierwsza próba wprowadzenia wychowania fizycznego do szkolnego programu dydaktycznego została podjęta w 1540 r. przez dyrektora znanego gimnazjum humanistycznego w Strassburgu, Johanna Sturma. Zalecał on uprawiać podstawowe ćwiczenia gimnastyczne oraz gry i zabawy ruchowe na świeżym powietrzu [4].

Eichel [1] wskazuje na duże zasługi w zakresie rozwoju teorii wychowania fizycznego w Niemczech nauczyciela i pisarza Joachima Camerariusza (1500–1574) – autora wydanej w 1535 r. pionierskiej pracy pt. *Rozmowa o ćwiczeniach gimnastycznych*, w której nie tylko propagował regularne uprawianie ćwiczeń fizycznych, ale również dokonał próby klasyfikacji funkcji wychowania fizycznego w szkole. Postrzegał on wychowanie fizyczne jako ważny element w procesie ogólnego wychowania młodzieży, najważniejszą zaś funkcją ćwiczeń fizycznych była jego zdaniem funkcja zdrowotna.

Do istotniejszych wydarzeń dotyczących kultury fizycznej w Niemczech w okresie oświecenia należy powstanie tzw. ruchu filantropinów – przedstawicieli naturalnego kierunku pedagogicznego. Byli to przede wszystkim pedagodzy, którzy zajmowali się działalnością humanitarną w zakresie kształcenia i wychowania młodego pokolenia. W 1774 r. z inicjatywy pedagoga Johanna Basedowa powstała w Dessau pierwsza wzorcowa szkoła, zwana filantropium. Jej program nauczania oparto na przedmiotach przyrodniczych, humanistycznych oraz na wychowaniu fizycznym, za które odpowiedzialny był Johann Friedrich Simon, uznany za pierwszego niemieckiego nauczyciela wychowania fizycznego. Do jego głównych zasług należy opracowanie i wprowadzenie planu nauczania wychowania fizycznego dla poszczególnych grup wiekowych, a także zastosowanie pierwszych przyrządów gimnastycznych.

Według Goeldela i Begova [5], kilka lat później (1784 r.) powstała w Schnepenthal następna szkoła filantropijna, założona przez pedagoga Christiana Salzmana, który po-

czątkowo sam odpowiedzialny był za prowadzenie zajęć ruchowych z młodzieżą. Wkrótce jednak funkcję tę powierzył najwybitniejszemu myślicielowi w dziedzinie kultury fizycznej tamtego okresu – Johannowi Guts Muthsowi. W czasie swojej pięćdziesięcioletniej pracy pedagogicznej Guts Muths wydał wiele prac, w których jako pierwszy podjął próby systematyki oraz metodyki ćwiczeń ruchowych. Należałoby tu wymienić przede wszystkim pierwszy podręcznik szkolny *Gimnastyka dla młodzieży* (1793 r.), w którym autor dokonał podziału gimnastyki szkolnej na gimnastykę właściwą, zajęcia manualne oraz zabawy i gry ruchowe. W podręczniku tym poddał on krytycznej ocenie faktyczny stan kultury fizycznej młodzieży, wskazując jednocześnie na ogromną rolę gimnastyki w procesie rozwoju psychofizycznego dziecka. Wyraził to następującymi hasłami:

- zdrowie fizyczne – pogoda ducha,
- hartowanie – męstwo,
- siła i zręczność – rzutkość umysłu i odwaga,
- piękno ciała – dobra dusza,
- wyostrenie zmysłów – błyskotliwość.

Johann Guts Muths napisał pierwszy podręcznik do nauki pływania, zatytułowany *Mały podręcznik sztuki pływania do samonauczania*, w którym zanalizował style pływackie, a także czynności dotyczące elementarnej nauki pływania. Zarówno dla Guts Muthsa, jak i dla innych filantropinów, podstawą programu wychowania fizycznego była gimnastyka antyczna, a myślą przewodnią starorzymskie hasło „w zdrowym ciele zdrowy duch”. Sporządzono pierwszy podział funkcji ćwiczeń fizycznych, wśród których na czołowych miejscach znalazły się funkcje:

- rozwojowa,
- zdrowotna,
- utylitarna.

W uprawianiu ćwiczeń fizycznych widziano możliwość rozwoju i doskonalenia ciała, a także umysłu człowieka. Ćwiczenia fizyczne oraz inne czynności (ruch na świeżym powietrzu, hartowanie ciała) były zdaniem niemieckich autorów odpowiednim sposobem na potęgowanie zdrowia, a zakończenie procesu edukacji szkolnej wychowan-

ka miało oznaczać pełne przygotowanie go do samodzielnego życia.

Filantropini niemieccy konsekwentnie dążyli do tego, aby wychowanie fizyczne stało się integralną częścią szkolnego programu nauczania. Dzięki swoim humanitarnym zasadom i wzorcowej pracy pedagogicznej nie tylko odegrali wielką rolę w propagowaniu szkolnego wychowania fizycznego w Niemczech, a później w Europie, ich zasługą było również udostępnienie oświaty dla niższych warstw społecznych, a dzięki pionierskiej działalności w dziedzinie teorii i metodyki wychowania fizycznego stworzyli podwaliny pod nowy nurt gimnastyczny – turnerstwo [4].

Turnerstwo to ruch gimnastyczny, który powstał w Niemczech na początku XIX w. Jego twórcą był pisarz i pedagog Friedrich Ludwig Jahn, który wykorzystując dorobek twórczy filantropinów niemieckich propagował kulturę fizyczną zarówno w szkolnictwie, jak i w innych sferach życia publicznego. Jak podaje Eichel [1], z inicjatywy Jahna w 1811 r. w Hasenheide koło Berlina powstał pierwszy publiczny plac turnerski, wyposażony w przyrządy gimnastyczne. Początkowo turnerstwo oznaczało proste ćwiczenia gimnastyczne oraz gry i zabawy na powietrzu, a jego celem było „kształtowanie ciała oraz charakteru”. Turnerstwo niemieckie oddało również wielkie zasługi na rzecz rozwoju szkolnego wychowania fizycznego w Niemczech, a także w Europie. Wynaleziono oraz zmodernizowano wiele przyrządów gimnastycznych oraz opracowano nowe ćwiczenia, z których większość wchodzi w skład dzisiejszego szkolnego programu nauczania.

W 1842 r., dekretem Pruskiego Ministerstwa Kultury, wychowanie fizyczne zostało wprowadzone jako przedmiot do szkolnego programu dydaktycznego [4]. W dekreście mowa jest o tym, iż „(...) sztuka wychowania fizycznego włączona do procesu ogólnowychowawczego nie może mieć innego celu, jak poprzez stosowne dozowanie ćwiczeń fizycznych stworzenie pełnej harmonii między duchem a ciałem” [6, s. 309]. W oficjalnym zaleceniu ministerialnym zostały również określone funkcje wychowania fizycznego: „Wychowanie fizyczne w szkołach winno poprzez określone metodycznie uprawianie

ćwiczeń fizycznych służyć rozwojowi ciała (siła, wytrzymałość, gibkość), a także wpływać na podnoszenie poziomu zdrowia, umysłu i charakteru młodzieńców z myślą o przyszłej służbie obronnej dla dobra narodu” [7, s. 104]. Moegling [8] dodaje, że zajęciami wychowania fizycznego w szkołach objęta była wyłącznie młodzież męska, dopiero w ostatnim dziesięcioleciu XIX w. dopuszczono do tych zajęć młodzież żeńską.

Przełomowe zalecenie dotyczące wychowania fizycznego w szkołach zawiera zarządzenie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Lipsku z 1920 r., które nie tylko przewiduje obowiązkowy udział w szkolnym wychowaniu fizycznym obu płci, ale również nakreśla bardzo ważny inny cel: poprzez wychowanie fizyczne – do pozaszkolnej aktywności ruchowej. Hasło to jest jednym z podstawowych celów obecnego wychowania fizycznego w Niemczech [7].

Na przestrzeni dziejów wychowanie fizyczne poddawane było wpływom różnych czynników. Tak jak w początkowej fazie o profilu wychowania fizycznego zadecydowała filantropijna myśl przewodnia wychowania naturalnego, tak w okresie turnerstwa było ono pod wpływem idei politycznych związanych z ruchem narodowo-wyzwoleńczym i zjednoczeniowym. Treścią wychowania fizycznego były głównie trudne ćwiczenia gimnastyczne, kształtujące cechy psychofizyczne niezbędne do osiągnięcia wysokiej sprawności obronnej młodzieży męskiej (siła, wytrzymałość, odwaga, męstwo, poświęcenie itp.). Na początku XIX w. z zagranicy zaczęły przenikać czynniki, które w zasadniczy sposób zmieniły profil wychowania fizycznego w Niemczech. W tym czasie w Anglii nastąpił gwałtowny rozwój sportu, co pociągnęło za sobą powstanie klubów sportowych. Coraz popularniejsze stawały się publiczne zawody sportowe. Stopniowo odchodzono od dotychczas obowiązujących w niemieckim wychowaniu fizycznym ostrych zasad turnerstwa, a w planie lekcyjnym zajęć wychowania fizycznego zaczęło pojawiać się coraz więcej elementów gier zespołowych i współzawodnictwa sportowego [5]. Coraz częściej wracano do idei wychowania naturalnego, wywodzącej się z okresu powstania szkolnego wychowania fizycznego.

Dojście Hitlera do władzy w 1933 r. spowodowało zasadnicze zmiany w systemie wychowania fizycznego w szkołach. Głównym jego celem stały się: wyrabianie dyscyplinowania, posłuszeństwa i odwagi oraz kształtowanie odporności psychofizycznej. Do obowiązkowego programu nauczania weszły dyscypliny paramilitarne, takie jak: strzelanie, sporty walki czy biegi na orientację. Malitz [9] i Baessler [10] nawoływali do pielęgnowania kultu siły, będącej symbolem wielkości i potęgi narodu, którego zadaniem miała być nie tylko obrona narodowosocjalistycznej ojczyzny, ale również tworzenie, wzmacnianie oraz utrzymanie nordyckiej rasy.

Po upadku III Rzeszy i powstaniu dwóch państw niemieckich różnicowały się dwa systemy wychowania fizycznego. W Niemieckiej Republice Demokratycznej obowiązywał model socjalistycznej kultury fizycznej, natomiast system szkolnego wychowania fizycznego Republiki Federalnej Niemiec oparł się ponownie na idei pedagogiki naturalnej [5].

W Niemczech zaczęły się pojawiać różnicowane poglądy na temat celów i funkcji szkolnego przedmiotu wychowania fizycznego. Scherler [11] oraz Klippert [12] twierdzą, że każdy element programu szkolnego wychowania fizycznego powinien mieć uzasadnienie wychowawcze, a pierwszy z tych autorów w koncepcji wychowania fizycznego wyróżnia dwie odmienne zasady:

- wychowywanie do systematycznego uprawiania sportu,
- wychowywanie przez uprawianie sportu,

przy czym ta druga wydaje się bardziej zyskiwać na popularności, biorąc pod uwagę priorytet wychowawczego aspektu szkolnego wychowania fizycznego.

Cachay [13] uważa, że zasada osiągania celów wychowawczych poprzez oddziaływanie ćwiczeniami fizycznymi powinna być jeszcze bardziej akcentowana w ogólnym procesie szkolnej edukacji. W procesie wychowania fizycznego wskazuje on również na tzw. zasadę indywidualizacji, podkreślając jej rolę w osiąganiu celów wychowawczych w wymiarze ogólnospołecznym.

Wnikliwą analizę dotyczącą celów i funk-

cji szkolnego wychowania fizycznego przeprowadził Kurz [14]. Autor wyszedł z założenia, iż najważniejszym celem wychowania fizycznego jest osiągnięcie pełnej zdolności do samodzielnego działania, głównie w zakresie pozaszkolnej aktywności ruchowo-sportowej. Podstawowym zadaniem szkolnego wychowania fizycznego jest więc skuteczne oddziaływanie metodyczno-dydaktyczne dla osiągnięcia trwałych efektów w trzech podstawowych sferach:

- automatyzacja ruchowa,
- interakcje społeczne,
- recepcja zmysłowa.

Kształcenie zdolności do samodzielnego działania ucznia w zakresie aktywności ruchowo-sportowej powinno przebiegać na trzech następujących płaszczyznach:

- morfologiczno-fizjologicznej,
- motoryczno-taktycznej,
- socjalno-normatywnej, odnoszącej się do sfery osobowościowej i społecznej ucznia.

Inny teoretyk niemiecki, Brodtmann [15], widzi ścisły związek wartości ciała z motywami (intencjami) aktywności ruchowej. Wyjaśniając jednocześnie celowość wychowania fizycznego, przytacza on pięć podstawowych wartości ruchu: zdrowotną, estetyczną, agonistyczną, hedonistyczną oraz utylitarną, przy czym zdaniem autora ta ostatnia nie wydaje się odgrywać dominującej roli w odniesieniu do celów dzisiejszego wychowania fizycznego.

Podziału głównych celów wychowania fizycznego dokonał w następujący sposób znany niemiecki teoretyk Kuchler [16]:

- kształcenie cech motorycznych organizmu,
- wyrabianie nawyków związanych z aktywnością ruchową, wybiegającą również poza wiek szkolny,
- wspomaganie rozwoju cech charakteru i osobowości.

Zdaniem wielu teoretyków i pedagogów, osiągnięcie założonych celów szkolnego wychowania fizycznego jest możliwe poprzez spełnienie odpowiednich funkcji tego przedmiotu. Fetz [3] oraz Thomas [17] wyodrębniły trzy następujące funkcje wychowania fizycznego:

- psychofizycznego rozwoju,

- zdrowotną,
- motywacyjną.

Liedtke [18], komentując te funkcje, twierdzi, że wychowanie fizyczne ze względu na zawarty w nim ruch wychodzi naprzeciw potrzebom zabawowo-ruchowym dziecka, a tym samym odgrywa zasadniczą rolę w jego psychofizycznym rozwoju. Uważa on również, że wychowanie fizyczne w szkole jest niezbędne w celu przeciwdziałania negatywnym skutkom wynikającym z coraz mniejszej aktywności ruchowej dzieci i młodzieży. Poza tym autor ten widzi w wychowaniu fizycznym możliwość kształtowania korzystnych nawyków oraz motywacji związanych ze szkolną i pozaszkolną aktywnością ruchową dzieci i młodzieży.

Brehm i wsp. [19] są zdania, iż głównym celem aktywności ruchowej, a tym samym szkolnego wychowania fizycznego, jest osiągnięcie trwałych nawyków higieniczno-zdrowotnych, niezbędnych w długotrwałym procesie utrzymania oraz pomnażania zdrowia.

Związek wychowania fizycznego ze środowiskiem naturalnym był centrum zainteresowania teoretyka nauk o wychowaniu fizycznym – Baura [20]. Uważa on, iż jednym z głównych celów wychowawczych szkolnego przedmiotu wychowania fizycznego jest kształtowanie odpowiedniej postawy wobec środowiska naturalnego. Autor jest zwolennikiem jak najwcześniejszego uświadamiania o korzyściach, a także negatywnych skutkach związanych z wykorzystaniem najbliższego otoczenia do celów działalności ruchowo-sportowej.

Zdaniem Bergnera i Grupego [21], jednym z podstawowych zadań szkolnego wychowania fizycznego jest kształtowanie zainteresowań sportowych również u uczniów mniej predysponowanych do aktywności ruchowej. Autor wskazuje na rolę tzw. funkcji kompensacyjnej szkolnego wychowania fizycznego, podkreślając konieczność wyrównywania deficytów związanych z obniżoną aktywnością ruchową dzieci i młodzieży szkolnej.

Problemem funkcji szkolnego wychowania fizycznego zajęli się współcześni teoretycy, Wutz i Vorleuter [22]. Wychowanie fizyczne widzą oni jako ściśle ogniwo w ogólnym procesie dydaktyczno-wychowawczym, a do podstawowych jego zadań zaliczają:

- stymulację rozwoju psychofizycznego,
- wdrażanie zasad ochrony zdrowia,
- wdrażanie zasad bezpieczeństwa i ochrony środowiska naturalnego,
- zagospodarowanie czasu wolnego.

Wymieniają oni także cztery główne płaszczyzny, na których powinien przebiegać proces wychowania fizycznego. Są to:

- gry, zabawy, rywalizacja sportowa,
- fairplay, kooperacja,
- zdrowie,
- środowisko.

Warto dodać, iż dzisiejszy program nauczania wychowania fizycznego w dużym stopniu oparty jest na wyżej wymienionych założeniach teoretycznych.

Miejsce i rola wychowania fizycznego w szkolnym systemie edukacyjnym Republiki Federalnej Niemiec określane są centralnie na specjalnych posiedzeniach Konferencji Ministrów Kultury i Nauki poszczególnych landów. Do najważniejszych można zaliczyć Konferencję Ministrów Kultury i Nauki z 22 lutego 1991 r. w Bonn, na której zatwierdzono m.in. jednolity program wychowania fizycznego dla wszystkich szkół niemieckich w całym kraju – po jego zjednoczeniu. Wychowanie fizyczne uznano oficjalnie jako samodzielny przedmiot szkolnego programu nauczania, będący jednocześnie częścią składową szkolnego programu wychowawczego. Na konferencji tej określono również następujące główne cele szkolnego wychowania fizycznego:

- wdrażanie do systematycznej aktywności ruchowej,
- zachowanie i potęgowanie zdrowia,
- rozwijanie cech motorycznych,
- wspomaganie rozwoju cech wolicjonalnych i cech charakteru,
- wspomaganie rozwoju umysłowego,
- ożywienie zainteresowań sportowych oraz budzenie świadomości korzyści związanych z systematycznym uprawianiem ćwiczeń fizycznych,
- tworzenie bazy dla współpracy ze szkolnymi i pozaszkolnymi klubami sportowymi.

(Informacja prasowa 252. posiedzenia Konferencji Ministrów Kultury i Nauki, Bonn 1991).

MATERIAŁ I METODY BADAŃ

W pracy posłużono się metodą analizy materiałów informacyjnych Państwowego Ministerstwa Kultury i Nauki w Monachium. Zbadano także 201 uczniów szkół ogólnokształcących (98 chłopców i 103 dziewczęta), pochodzących z małego miasta oraz 204 uczniów (101 chłopców i 103 dziewczęta) z dużego miasta w Bawarii, stosując technikę badawczą własnego autorstwa – skalą wartości, która umożliwiła sklasyfikowanie wychowania fizycznego wśród innych przedmiotów szkolnych w kategorii ich ważności i stopnia zainteresowania.

WYNIKI

Jak wynika z danych zawartych w tab. 1, w szkolnictwie ogólnokształcącym w Bawarii (9-letnie liceum) przedmiot wychowanie fizyczne zajmuje wysoką rangę w programie edukacyjnym. W pierwszych trzech klasach gimnazjum przewidzianych jest 5 obowiązkowych godzin wychowania fizycznego tygodniowo (3 godziny przedpołudniowe i 2 popołudniowe), natomiast w pozostałych klasach obowiązują 4 godziny (2 + 2). Zajęcia wychowania fizycznego stanowią od 12,1% do 16,6% wszystkich planowych zajęć dydaktycznych.

Jak wynika z tab. 2, główny nacisk w kształceniu psychomotorycznym niemieckiej młodzieży licealnej kładzie się na dyscypliny indywidualne, które stanowią 60% ogólnej liczby godzin zajęć wychowania fizycznego. Do najważniejszych form tych zajęć należą lekkoatletyka i gimnastyka przyrządowa, uważane za podstawę kształcenia psychomotorycznego dzieci i młodzieży, a także pływanie, stanowiące bazę kształcenia koordynacyjno-kondycyjnego. Zajęcia z gier zespołowych (40%) stanowią również ważny element w ogólnym programie wychowania fizycznego szkół ogólnokształcących Bawarii. W skład zajęć z zespołowych gier sportowych wchodzi (oprócz koszykówki, piłki nożnej, ręcznej i siatkowej) inne, równie popularne wśród młodzieży gry z piłką, takie jak: zbijak, dwa ognie, kwadrant, baseball, unihokej itp. [22].

Tab. 1. Udział wychowania fizycznego w ogólnej liczbie godzin zajęć dydaktycznych w bawarskim liceum ogólnokształcącym (skala tygodniowa)

Klasa	Zajęcia ogółem	Zajęcia wychowania fizycznego	Udział (%)
V	30	5	16,7
VI	31	5	16,1
VII	32	5	15,6
VIII	33	4	12,1
IX	32	4	12,5
X	32	4	12,5
XI	34	4	11,8
XII	32	4	12,5
XIII	30	4	13,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów informacyjnych Państwowego Bawarskiego Ministerstwa Kultury i Nauki, Monachium 2004

Z powyższych danych wynika ponadto, iż ramowy program wychowania fizycznego daje pewną swobodę nauczycielowi prowadzącemu zajęcia wf., gdyż przewiduje 15 godzin zespołowych oraz 20 godzin indywidualnych form zajęć ruchowych w skali tygodnia, przy których wyborze uwzględniane są inwencja oraz szczególne zainteresowania i zamiłowania uczniów.

Wychowanie fizyczne według opinii badanych chłopców z obu środowisk znalazło się na pierwszym miejscu w rankingu ulubionych przedmiotów szkolnych (tab. 3). Na taki wysoki poziom zainteresowań przedmiotem wychowania fizycznego chłopców w wieku dojrzewania może mieć wpływ ich duża aktywność ruchowa, determinowana w tym okresie życia wzmożoną potrzebą ruchu oraz współzawodnictwa sportowego. W klasyfikacji tej wysokie drugie miejsce zajmuje geografia, a najmniej lubianymi przedmiotami w opinii badanych chłopców – bez względu na miejsce zamieszkania – okazały się języki: łaciński oraz francuski.

W klasyfikacji najbardziej lubianych przedmiotów szkolnych (tab. 4) wśród 14-letnich dziewcząt, pochodzących z różnych co do wielkości miast, wychowanie fizyczne zajęło – po pracach ręcznych – drugie miejsce. Dziewczęta zarówno z dużego, jak i małego miasta oceniły jako najmniej lubiany przedmiot, podobnie jak chłopcy, łącząc

Tab. 2. Treści programowe zajęć wychowania fizycznego w bawarskich liceach ogólnokształcących (wymiar roczny w godzinach)

Rodzaj zajęć	Klasy								
	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII
Koszykówka	18	18	16	14	14	14	14	14	14
Piłka nożna	15	15	15	11	11	11	11	11	11
Piłka ręczna	12	12	10	10	10	10	10	10	10
Piłka siatkowa	10	10	14	10	10	10	10	10	10
Inne gry zespołowe z piłką	15	15	15	11	11	11	11	11	11
Ogólna liczb godzin z gier zespołowych	70	70	70	56	56	56	56	56	56
Gimnastyka przyrządowa	20	20	20	16	16	16	16	16	16
Gimnastyka/tańce	15	15	15	12	12	12	12	12	12
Lekka atletyka	30	30	30	26	26	26	26	26	26
Pływanie	20	20	20	14	14	14	14	14	14
Inne zajęcia indywidualne	20	20	20	16	16	16	16	16	16
Ogólna liczb godzin zajęć indywidualnych	105	105	105	84	84	84	84	84	84
Ogólna liczba godzin zajęć wychowania fizycznego	175	175	175	140	140	140	140	140	140

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów informacyjnych Państwowego Bawarskiego Ministerstwa Kultury i Nauki, Monachium 2004

Tab. 3. Miejsce wychowania fizycznego wśród innych przedmiotów szkolnych ze względu na poziom zainteresowań według badanych chłopców

Miejsce	Chłopcy – duże miasto	Chłopcy – małe miasto	Chłopcy razem
1	wychowanie fizyczne	wychowanie fizyczne	wychowanie fizyczne
2	geografia	geografia	geografia
3	muzyka	prace ręczne	muzyka
4	fizyka	muzyka	fizyka
5	matematyka	fizyka	matematyka
6	historia	historia	historia
7	język angielski	religia/etyka	prace ręczne
8	biologia	matematyka	język angielski
9	język niemiecki	język niemiecki	język niemiecki
10	prace ręczne	język angielski	religia/etyka
11	religia/etyka	biologia	biologia
12	język francuski	język francuski	język francuski
13	łacina	łacina	łacina

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Również fizyka, jako typowy reprezentant przedmiotów ścisłych, nie znalazła się w kręgu zainteresowań badanych dziewcząt.

Biorąc pod uwagę wysoką pozycję wychowania fizycznego w rankingu wszystkich przedmiotów szkolnych, należy stwierdzić, że przedmiot ten jest bardzo lubiany zarówno przez chłopców, jak i przez dziewczęta. Jednakże chłopcy przejawiają większe zainteresowanie tym przedmiotem niż ich rówieśniczki.

Z danych zawartych w tab. 5 wynika, że dla chłopców – bez względu na ich miejsce zamieszkania – najważniejszymi przedmiotami szkolnymi są: główny przedstawiciel języków obcych – język angielski, matematyka oraz język niemiecki. Przedmioty te stanowią dla nich bazę wykształcenia ogólnego. Wychowanie fizyczne, jako najbardziej lubiany przedmiot szkolny, wśród chłopców w skali ważności plasuje się na czwartym miejscu.

Tab. 4. Miejsce wychowania fizycznego wśród innych przedmiotów szkolnych ze względu na poziom zainteresowań według badanych dziewcząt

Miejsce	Dziewczęta – duże miasto	Dziewczęta – małe miasto	Dziewczęta razem
1	prace ręczne	prace ręczne	prace ręczne
2	wychowanie fizyczne	wychowanie fizyczne	wychowanie fizyczne
3	muzyka	język angielski	muzyka
4	język francuski	muzyka	język angielski
5	historia	język niemiecki	język niemiecki
6	język niemiecki	geografia	biologia
7	biologia	biologia	historia
8	język angielski	religia/etyka	język francuski
9	matematyka	matematyka	matematyka
10	religia/etyka	historia	religia/etyka
11	geografia	język francuski	geografia
12	fizyka	fizyka	fizyka
13	łacina	łacina	łacina

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Tab. 5. Miejsce wychowania fizycznego wśród innych przedmiotów ze względu na ważność szkolnych według badanych chłopców

Miejsce	Chłopcy – duże miasto	Chłopcy – małe miasto	Chłopcy razem
1	język angielski	język angielski	język angielski
2	matematyka	matematyka	matematyka
3	język niemiecki	język niemiecki	język niemiecki
4	wychowanie fizyczne	wychowanie fizyczne	wychowanie fizyczne
5	geografia	geografia	geografia
6	fizyka	język francuski	fizyka
7	język francuski	fizyka	język francuski
8	biologia	historia	historia
9	historia	biologia	biologia
10	łacina	muzyka	muzyka
11	muzyka	łacina	łacina
12	religia/etyka	religia/etyka	religia/etyka
13	prace ręczne	prace ręczne	prace ręczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Podobnie jak chłopcy, badane dziewczęta – niezależnie od miejsca zamieszkania – uznały język angielski, język niemiecki oraz matematykę jako podstawowe elementy szkolnej edukacji (tab. 6). Wychowanie fizyczne, plasując się na piątym miejscu w rankingu ważności według ich opinii, również należy do ważnych przedmiotów szkolnych.

WNIOSKI

1. Ze względu na wysoką stopę procentową

udziału zajęć dydaktycznych wychowania fizycznego wśród wszystkich zajęć szkolnych przedmiot wf. zajmuje wysoką rangę w szkolnictwie ogólnokształcącym Bawarii.

2. Programy dydaktyczne wychowania fizycznego w bawarskich liceach ogólnokształcących są podstawą kształcenia psychomotorycznego młodzieży.
3. Zajęcia indywidualne (60%) stanowią dominującą część programów dydaktycznych wf., natomiast pozostałe 40% to zajęcia grupowe (zespołowe).

Tab. 6. Miejsce wychowania fizycznego wśród innych przedmiotów szkolnych ze względu na ważność według badanych dziewcząt

Miejsce	Dziewczęta – duże miasto	Dziewczęta – małe miasto	Dziewczęta razem
1	język angielski	język angielski	język angielski
2	język niemiecki	język niemiecki	język niemiecki
3	matematyka	matematyka	matematyka
4	język francuski	język francuski	język francuski
5	wychowanie fizyczne	wychowanie fizyczne	wychowanie fizyczne
6	historia	biologia	biologia
7	biologia	geografia	historia
8	geografia	historia	geografia
9	muzyka	fizyka	fizyka
10	religia/etyka	muzyka	muzyka
11	prace ręczne	prace ręczne	prace ręczne
12	fizyka	religia/etyka	religia/etyka
13	łacina	łacina	łacina

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

- Przedmiot wf. w liceach bawarskich należy do najbardziej lubianych przez uczniów przedmiotów szkolnych.
- Przedmiot wf. należy do ważnych przedmiotów szkolnych w opinii uczniów liceów bawarskich.

BIBLIOGRAFIA

[1] Eichel W., *Illustrierte Geschichte der Körperkultur*. Band 1, Sportverlag, Berlin 1983. [2] Grösing S., *Einführung in die Sportdidaktik*, Limpert Verlag, Bad Homburg 2007. [3] Fetz F., *Bewegungslehre der Leibesübungen*, Wilhelm-Limpert, Frankfurt/Main 1972. [4] Kläss P., *Schulsport und Schülereinstellungen*, Ahrensburg 1976. [5] Goeldel P., Begov F., *Die Leibeserziehung in den pädagogischen Bestrebungen von der Aufklärung bis zur Reformpädagogik*, [w:] *Einführung in die Theorie der Leibeserziehung*. K. Hofmann, Schorndorf 1997. [6] Neuendorf E., *Geschichte der neueren deutschen Leibesübung vom Beginn des 18. Jahrhunderts bis zum Gegenwart*. Band 3, Dresden 1932. [7] Schmitz J., *Allgemeine Grundlagen der Sportpädagogik*, K. Hofmann, Schorndorf 1979. [8] Moegling K., *Zeitgemäßer Sportunterricht*, Bergmann KG, Dortmund 1997. [9] Malitz B., *Die Leibesübungen in der nationalsozialistischen Idee*,

München 1934. [10] Baeumler A., *Sport und Staat*. Band 1, Reichssportverlag, Berlin 1936.

[11] Scherler K., *Die Instrumentalisierungsdebatte in der Sportpädagogik*, *Sportpädagogik*, 1997, 2, 5–11. [12] Klippert H., *Pädagogische Schulentwicklung*, Belz-Verlag, Weinheim 2000. [13] Cachay K., *Sport in der Schule – wozu?* *Sportunterricht*, 1999, 3. [14] Kurz D., *Elemente des Schulsports: Grundlagen einer pragmatischen Fachdidaktik*, K. Hofmann, Schorndorf 1990. [15] Brodtmann D., *Sportunterricht und Schulsport*. Band 1, J. Klinhardt, Bad Heilbrunn 1984. [16] Kuchler W., *Sportethos – Eine moraltheologische Untersuchung des im Lebensbereich Sport lebendigen Ethos als Beitrag zu einer Phänomenologie der Ethosformen*, München 1969. [17] Thomas A., *Einführung in die Sportpsychologie*, Hogrefe, Göttingen 1995. [18] Liedtke M., *Schulsport – anthropologische Funktion und pädagogische Bedeutung*, *Sport im Dialog*, 1995. [19] Brehm W., Pahmeier I., Tiemann M., *Gesundheitsförderung durch sportliche Aktivierung*, *Sportwissenschaft*, 1997, 27, 38–59. [20] Baur J., *Die sportiven Praxen von Mädchen und Jungen: Angleichung der Geschlechter?*, [w:] *Brettschneider W.-D., Bräutigam M., Sport in der Alltagswelt der Jugendlichen – Forschungsbericht*, Ritterbach, Frechen 1990. [21] Bergner K., Grupe O., *Theorie in der gymnasialen Oberstufe*, K. Hofmann, Schorndorf 1980. [22] Wutz E., *Vorleuter H., Schulsport*, C. Link, Kronach 1999.